

Św. IZYDOR Z SEWILLI, *Synonimy*, przekład, wprowadzenie i opracowanie Tatiana Krynicka, ŻMT 78, Kraków 2017, Wydawnictwo WAM, ss. 108.

Pod koniec 2017 r. w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Krakowie ukazał się pierwszy polski przekład niewielkiego traktatu ascetycznego *Synonymorum de lamentatione animae peccatricis libri II* (CPL 1203, PL 83, 827-868) św. Izydora, arcybiskupa hiszpańskiej Sewilli (600-636); wcześniej w polskim tłumaczeniu A. Bobera SJ znaleźmy tylko 2 drobne jego fragmenty (II 19 i 75, w: *Antologia patrystyczna*, Kraków 1965, 343-344). Autorem tego przekładu, jak i wcześniejszego o podobnej treści *Sententiarum libri III* (CPL 1199: *Sentencje*, ŻMT 66, Kraków 2012, ss. 232) jest dr hab. Tatiana Krynicka, absolwent i doktor Filologii Klasycznej KUL (doktorat 2006: *Świat roślin w XVII księdze „Etymologii” Izydora z Sewilli*, Lublin 2007, ss. 212), a obecnie pracownik naukowy Filologii Klasycznej Uniwersytetu Gdańskiego.

Opublikowany przełożony traktat, będący zwłaszcza w księdze I swego rodzaju dialogiem rozzałonej i udręczonej różnymi doświadczeniami losu duszy z rozumem, zawierający w sobie załączki pogłębionego wykładu chrześcijańskiej duchowości, napisany najogólniej w latach 610-621 (duża dyskusja na ten temat), składa się, jak informuje sam tytuł, z dwóch ksiąg o bardzo różnym charakterze. Na początku księgi I (s. 23-57) autor wyjaśnia najpierw okoliczności jego powstania i tytułu: „nie-dawno trafiło w moje ręce pewne pisemko zwane *Synonimami* (*quaedam scedula, quam Sinonimam dicunt*), którego zawartość skłoniła mnie do spisania [...] tych oto żalów. Rzecz jasna, podążyłem nie za wymową tamtego dzieła, lecz za głosem mego pragnienia”, zaś „nazwa *synonimy* to liczne nieróżniące się znaczeniem słowa” (I 3 i 1, s. 23-24). Tłumaczka komentując we Wstępie (s. 9-12) tę wypowiedź wyjaśnia, że Izydor znał prawdopodobnie kilka zbiorów *synonimów*, cieszących się w jego czasach wielką poczytnością, a widząc siłę ich dydaktycznego oddziaływania, mógł mieć tu na myśli jeden z nich lub nawet wszystkie jako gatunek w ogóle, jako „pewne pisemko”, które wybrał jako wzór do naśladowania w swym pisemnym nauczaniu, sygnalizując czytelnikowi, „że na kartach tak zatytułowanej książki znajdzie liczne bliskoznaczne wyrazy i zwroty, powtarzające te same treści w odmiennym brzmieniu”, mając oczywiście na uwadze przekazywane treści ascetyczne. Był to tzw. „synonimiczny styl” nauczania, nazywany również później niekiedy „stylem izydoriańskim” (*stilus isydorianus*), spotykany już wcześniej u Cyserona i Kwintyliana, a potem u św. Cypriana, Laktancjusza, św. Augustyna i św. Grzegorza Wielkiego, a także w biblijnych księgach mądrościowych i Psalmach.

Po tym wprowadzeniu autor w księdze I opisuje najpierw lament cierpiącego i skarżącego się na liczne doznane ze strony ludzi i losu krzywdy, a następnie przedstawia dialog człowieka z rozumem, który pociesza rozmówcę oraz zachęca do cierpliwego przewycięzania napotykanymi trudnościami, uznania też własnej grzeszności i nawrócenia się, udzielając mu do tego konkretnych wskazówek, owocem czego jest faktyczne odwrócenie się od grzechu, oplakiwanie swych win, zwrócenie się do Boga oraz pragnienie trwania w dobrym.

Księga II (s. 58-108), bardziej rzeczowa i praktyczna, tytułowana niekiedy dodatkowo *Norma vivendi*, przypominająca II i III księgę *Sentencji*, stanowiąca „swego rodzaju *vademecum* postępowania chrześcijanina, który chciałby podobać się Bogu, być dobrym obywatelem i szczęśliwym człowiekiem” (s. 13), zawiera już konkretne wskazówki rozumu proponowane różnym stanom, jak prowadzić godziwe życie, zdobywać i praktykować cnoty, pełnić uczynki miłosierdzia i gardzić sprawami tego świata.

Cały traktat nastawiony na ascetyczne formowanie czytelnika poprzez praktyczne powtarzanie, zgodnie ze swą synonimiczną metodą, pełną duchowych treści rad, synonimów oraz ekwiwalentnych wyrażen, stara się obudzić w czytelniku gorliwość i zapał do podążania drogą doskonałości i pełnego oddania się Bogu. Jego autor zwraca się w tym traktacie, jak i w *Sentencjach*, bezpośrednio do czytelnika, przez co te dwa pisma stały się ulubionymi lekturami łacińskiego średniowiecza nie tylko dla duchownych, ale i świeckich, co poświadcza wymieniona w Bibliografii przekładu (s. 19-21) literatura. Były też one wielokrotnie przepisywane, tłumaczone i parafrazowane, dostarczając budulca autorom centonów całej Europy. Duch i nastrój *Synonimów* był też prawdopodobnie wzorem dla Tomasa a Kempis przy pisaniu *O naśladowaniu Chrystusa*. Ceniono je nie tylko ze względu na bezpośredniość i piękno stylu, ale również z racji na zawartą w nich głęboką, pokorną i prawdziwą mądrość.

Sam prezentowany w omawianej publikacji przekład, wyrażony pięknym polskim zachęcającym do lektury językiem, poprzedzony został przez Tłumaczkę informującym o genezie i charakterze traktatu, osadzonym mocno na źródłach i literaturze naukowej Wprowadzeniem (s. 7-18), zwięzłą Bibliografią (s. 19-23) informującą o jego wydaniach (J.P. Migne'a, PG 83, 825-868; ed. J. Elfassi, CCL 111B, Turnhout 2009) i nowożytnych nielicznych przekładach (hiszpański 1944; rosyjski 1998; angielski 2012) oraz związanych z bezpośrednio tłumaczonym traktatem opracowaniach, a zakończony Indeksami biblijnym (s. 107) i Spisem treści (s. 108). Szkoda, że w publikacji brak wyraźnej informacji, z którego wydania dokonano przekładu (choć można się domyślać, że prawdopodobnie z Corpus Christianorum 111B, 2009) oraz indeksów imion i nazw, a zwłaszcza rzeczowego, który bez wątpienia ułatwiłby jej lekturę.

Wdzięczni jesteśmy Tłumaczce za piękny przekład dwóch starożytnych ascetycznych traktatów – *Synonimów* i wcześniej *Sentencji* (ŻMT 66, 2012), które bez wątpienia wzbogacają polską, zwłaszcza historyczną, literaturę chrześcijańską duchowości. Życzyć by sobie należało, żeby ta sama dzielna Tłumaczka, która aktualnie jest chyba najlepszym polskim znawcą twórczości i myśli Izzydora z Sewilli (por. dotychczasowe jej przekłady jego pism: *De vitibus* (Etym. XVII 5), tłum. *O winorośli*, VoxP 22:2002, t. 42-43, 567-575; *Versus* CPL 1213, tłum. *Wiersze*, VoxP 27:2007, t. 50-51, 565-580; *Sententiarum libri III*, CPL 1199, tłum. *Sentencje*, ŻMT 66, Kraków 2012; *Synonymorum de lamentatione animae peccatricis libri II*, CPL 1203, tłum. *Synonimy*, ŻMT 78, Kraków 2017; *Benedictio lucernae ante altare*, CPL 1217a, tekst ed. L. Brou, *Problèmes liturgiques chez S. Isidore*,

w: *Isidoriana*, ed. M.C. Diaz y Diaz, León 1961, 195-197, tłum. *Pochwała lampy przed ołtarzem*, w: „*Christianitas Antiqua*” 8:2016, 144-166; w trakcie tłumaczenia: *De ortu et obitu Patrum*, CPL 1191; dotychczasowe studia: *Świat roślin w XVII księdze „Etymologii” Izydora z Sewilli*, Lublin 2007, TNKUL, ss. 214; *Izydor z Sewilli. Wielcy ludzie Kościoła*, Kraków WAM, 2007; artykuły: *Hexaemeron Ambrożego z Mediolanu jako źródło do XVII księgi „Etymologii” Izydora z Sewilli*, *VoxP* 25:2005, t. 48, 125-138; *Izydor z Sewilli jako mistrz kompilacji: organizacja materiału w „Etymologiach” na przykładzie księgi XVII „De agricultura”*, *VoxP* 26:2006, t. 49, 319-333; *Izydor z Sewilli jako mistrz kompilacji: metody pracy twórcy „Etymologii” na podstawie księgi XVII „De agricultura”*, *VoxP* 27:2007, t. 50-51, 397-412; *Desine gentilibus iam inservire poetis (Verus XI 9). Chrześcijańscy epicy w bibliotece Izydora z Sewilli*, *VoxP* 33:2013, t. 60, 191-207; *Literacki charakter botanicznej wiedzy Izydora z Sewilli w „Etymologiach” XIII*, „*Studia Classica et Neolatina*” 9:2010, 22-37; *Pomysłowe mrówki, zawzięte mole i muszki pijaczki: Owady w XII księdze „Etymologii” Izydora z Sewilli*, w: *Owady, robaki, insekty. Akta sympozjum*, Gdańsk 2013, 31-37; *Sylwetki kobiet w traktacie „O narodzinach i zgonach świętych ojców” Izydora z Sewilli*, *VoxP* 36:2016, t. 66, 197-218; *Zapomniane arcydzieło Izydora z Sewilli: „Pochwała lampy przed ołtarzem”*, „*Christianitas Antiqua*” 8:2016, 144-166) przybliżyła polskiej kulturze, jeśli jej tylko siły pozwolą, także inne jego pisma, a zwłaszcza będące *summarium* kultury starożytnej jego *Etymologie*. Odwagi!

ks. Stanisław Longosz – Lublin

Św. JAN CHRYZOSTOM, *Mowy do Antiocheńczyków o posągach*, przekład i komentarz Jan Iluk, Gdańsk 2017, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. XXVI + 282.

Jednym z najpiękniejszych krasomówczych pism św. Jana Chryzostoma, które chyba w największym stopniu przyczyniły się do jego sławy i praktycznie uczyniły go wybitnym mówcą, są jego antiocheńskie mowy *O posągach I-XXI*. Zapewne też ze względu na swój trudny i bardzo bogaty krasomówczy język oraz wielość i różnorodność stosowanych w nich figur retorycznych długo oczekiwaliśmy na swój pełny przekład na język polski. Dwie z nich najpierw przed 70 laty przełożył w całości w Krakowie T. Sinko: *I. Homilia na słowa Pawła: „Wina po trosze używaj” (1Tm 5,23) i XIX. Homilia do ludzi na wsi i o unikaniu przysięg* (opublikowane w: Św. Jan Złotousty, *Dwadzieścia homilij i mów*, Kraków 1947, 44-71 i 72-87), a dziesięć lat temu *XVII. O komisarzach wysłanych do cesarza Teodozjusza celem osądzenia winnych obalenia posągów* (w: *Księga pamiątkowa prof. W. Cerana*, Łódź 2007, 229-246) i 4 lata temu *Jana Chryzostoma homilia III do Antiocheńczyków „O posągach”* (w: „*Christianitas Antiqua*” 6:2014, 229-248) prof. Jan Iluk, a pozostałe tylko w drobnych fragmentach inni tłumacze (por.